

بسم الله الرحمن الرحيم

تدبر در قرآن

سوره مبارکه کوثر

استاد ضرابی ۱۳۹۹

جلسه پنجم

آیه شریفه: «إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (۳) - دشمنت خود بی تبار خواهد بود (۳)»

عنوان: ثقل اکبر و اصغر

خلاصه آنچه در اولین آیه از این سوره شریفه گذشت این بود که همه آنچه را خداوند در جهان هستی آفریده است حقیقت قرآن و عترت است؛ بخاطر آنکه قرآن نسخه مکتوب همه عالم آفرینش و نسخه کتبی وجود مقدس پیامبر (صلوات الله علیه واله) است و ائمه دین (علیهم السلام) قرآن مجسم و قرآن ناطقاند و این ثقل اکبر و ثقل اصغر آغاز و ریشه و شاخه و سرچشمه و جایگاه نهایت هر خیری هستند. «إِنْ ذُكِرَ الْخَيْرُ كُنْتُمْ أَوَّلَهُ وَ أَصْلُهُ وَ فَرَعُهُ وَ مَعْدِنُهُ وَ مَأْوَاهُ وَ مُنْتَهَاهُ - اگر از خوبی یاد شود، آغاز و ریشه و شاخه و سرچشمه و جایگاه نهایتش شماست» (زیارت جامعه کبیره)

ز خود فانی و در عین بقائیم وجود جمله موجودات مائیم

جهان مرده هر دم زنده سازیم چو بحر رحمت بی منتهایم

عنوان: حکم قطعی و فراگیر

آخرین آیه از این سوره شریفه بصورت عام به جهانیان پیام می‌دهد که دشمنی و ضدیت به هر مقدار در رفتار ظاهری و یا قوای درونی و باطنی از جانب هر

کسی به هر مقداری که باشد به حکم قانون قطعی و حتمی محکوم به زوال و نافرجامی است. این روش قرآن است که به کامل‌ترین مصادیق مثال می‌زند و شاهد می‌آورد تا موضوع بوضوح روشن شود ولیکن واقعیت این است که همه ما در مراتب مختلف به آن مبتلا هستیم. وقتی احکام شرع مقدس در زندگی ما بطور کامل اجرا نمی‌شود و الگوی اخلاقی و رفتاری، عبادی، فرهنگی و اقتصادی و... قرآن به طور کامل اجرا نمی‌شود، باید گفت:

کس دشمن من نیست منم دشمن خویش ای وای من و دست من و دامن خویش

تا نگذری از جمع بفردی نرسی تا نگذری از خویش بمردی نرسی

عنوان: هر کس با امام خود خواهد بود

در روز قیامت صفوف از هم جدا می‌شود و هر گروهی در پی امامشان حرکت می‌کنند: «يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ» آنان که رهبری امامان حق و عادل را پذیرفته‌اند، همراه آنها خواهند بود و آنان که پیشوایان گمراهی و باطل را برگزیده‌اند، همراه آنها خواهند بود.

وقتی جوامع مسلمان هنوز پذیرای ظهور حجت حق (عج) نیستند و امامان قبل آن حجت آخرین همه مقتول یا مسموم گشته‌اند. پیامش این است که همه ما به هر اندازه که اجرای اسلام را بر نمی‌تابیم و در دل و قلب و ظاهر و ظاهر باطن از آن گریزانیم، از مصادیق این آیه شریفه و حکم قطعی آن هستیم که همه سرمایه‌های ما از عمر و مال و استعدادهایی که در خلاف عقل و شرع بکار گرفته شده، به باد فنا رفته، می‌رود و خواهد رفت.

پس جا دارد همیشه از خود پرسیم که به کدامین امام اقتدا کرده‌ایم و کو نشان صدق گفتارمان؟

در معبد عشق جان فدا باید کرد یعنی به حسین اقتدا باید کرد

بی سر به لقای یار باید رفتن دینی است که اینگونه ادا باید کرد

عنوان: افسوس از کوتاهی‌ها

در آیه ۵۶ سوره زمر می‌فرماید: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَى عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ»: «(این دستورها به خاطر آن داده شد که) مبادا کسی روز قیامت بگوید: افسوس بر من از کوتاهی‌هایی که در اطاعت فرمان خدا کردم و آیات و رسولان او را به سخریه گرفتم».

«إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ - بی‌گمان، کسانی که کفر ورزیدند، اموال خود را خرج می‌کنند تا مردم را از راه خدا بازدارند. پس به زودی همه آن را خرج می‌کنند و آنگاه حسرتی بر آنان خواهد شد؛ سپس مغلوب می‌شوند.» (انفال/۳۶) اما چشم بینایی می‌خواهد که این حقیقت را ببیند و تصدیق کند.

غم و شادمانی نماند و لیک جزای عمل ماند و نام نیک

مکن تکیه بر ملک و جاه و حشم که پیش از تو بودست و بعد از تو هم

عنوان: آرزوهای باطل که حسرت دلها می‌شود

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ - ای گرویدگان (به دین اسلام)، شما مانند کسانی نباشید که راه کفر (و نفاق) پیمودند و درباره برادران و خویشان خود که به سفر رفته و یا به جنگ حاضر شدند (و مردند یا به شهادت رسیدند) گفتند: اگر نزد ما می‌ماندند به چنگ مرگ نمی‌افتادند و کشته نمی‌شدند. این آرزوهای باطل را خدا حسرت دلهای آنان خواهد کرد، و خداست که زنده می‌گرداند و می‌میراند و خدا به هر چه کنید آگاه است.» (آل عمران / ۱۵۶)

«وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ - و آنان را از روز حسرت بیم ده، آنگاه که داورى انجام گیرد و حال آنکه آنها اکنون در غفلتند و سر ایمان آوردن ندارند» (مریم / ۳۹)

«يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ - ای کاش ما خدا را فرمان می‌بردیم و پیامبر را اطاعت می‌کردیم.» (احزاب / ۶۴-۶۶)

افسوس که عمر در بطالت بگذشت با بار گنه، بدون طاعت بگذشت

فردا که به صحنه مجازات روم گویند که هنگام ندامت بگذشت

«وَأَقْرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ - وعده (ثواب و عقاب) حق بسیار نزدیک شود و ناگهان چشم کافران از حیرت بی‌حرکت فرو ماند (و فریاد کنند) ای وای بر ما که از این روز غافل بودیم بلکه ما از جمله ظالمان بودیم.» (انبیاء/ ۹۷)

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت

پنداشت ستمگر که جفا بر ما کرد در گردن او بماند و بر ما بگذشت

«يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا - و ای بر من این کاش فلانی را برای خودم به عنوان دوست نمی‌گرفتم، و از شدت ناراحتی دو دست خود را در دهان گذارده و به دندان می‌گیرد و می‌گوید: دوست بد مرا از راه خدا دور و منحرف کرد و ای کاش (به جای دوستی با فلانی)، با رسول خدا راهی پیدا می‌کردم.» (فرقان / ۸)

عنوان: حسرت اموالی که به ارث گذاشته می‌شود

امام صادق (ع) درباره آیه «كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ» (بقره / ۱۶۷) فرمود: «آیه در مورد کسی است که در زمان حیات خود، به جمع اموال و ثروت‌اندوزی پرداخته و به محرومان کمک نکرده است، پس از مرگ او اگر وارثان در راه خیر و مسیر الهی صرف کنند، تلاش از صاحب مال ولی پاداش برای وارث است و اگر در راه گناه صرف کنند، باز او با بجا گذاردن این اموال در دست وارث، گناهکار را یاری کرده- در گناهش نیز شریک است- و سبب ندامت و حسرتش شود.» (الکافی، ج ۴، ص ۴۳)

عنوان: باقی مانده عمرت را دریاب

امیرمؤمنان علی(ع) در نامه‌ای به یکی از اصحابش نوشت :

«فَتَدَارِكُ مَا بَقِيَ مِنْ عُمْرِكَ وَ لَا تَقْلُ غَدًا أَوْ بَعْدَ غَدٍ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِيِّ وَ التَّسْوِيفِ حَتَّى أَتَاهُمْ أَمْرُ اللَّهِ بَغْتَةً وَ هُمْ غَافِلُونَ فَنُقِلُوا عَلَى أَعْوَادِهِمْ إِلَى قُبُورِهِمُ الْمُظْلِمَةِ الضَّيِّقَةِ وَ قَدْ أَسْلَمَهُمُ الْأَوْلَادُ وَ الْأَهْلُونَ - پس باقی مانده عمرت را دریاب و نگو فردا یا بعد از فردا [چنین خواهم کرد.] همانا انسان‌های قبل از تو، به خاطر آرزوها و به تأخیر انداختن‌ها هلاک شدند تا ناگهان امر خدا (مرگشان) فرا رسید و آنها غافل بودند؛ پس به روی چوب‌هایشان (تابوت‌هایشان) به سوی قبرهای تاریک و تنگ خود منتقل شدند و فرزندان و خویشاوندانشان آنها را تسلیم [گور] کردند.»

سراز جیب غفلت برآور کنون که فردا نمانی به خجلت نگون

کنون باید ای خفته بیدار بود چو مرگ اندرت آید ز خوابت چه سود

ز هجران طفلی که در خاک رفت چه نالی که پاک آمد و پاک رفت

تو پاک آمدی بر حذر باش پاک که ننگ است ناپاک رفتن به خاک